

Секція Психологія	
УДК 159.923.2	
Дата першого надходження статті до видання	2026-07-01
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-08-01
Дата публікації/оприлюднення	2026-08-01

Стан розвитку європейської ідентичності в середовищі українського студентства

Татарченко Олександр Борисович

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування,

Херсонський національний технічний університет,

29016. Україна, м. Хмельницький, вулиця Інститутська 11

e-mail: obt1980@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8790-2194>

Анотація. Метою дослідження статті є визначення психологічних особливостей розвитку європейської ідентичності українських студентів на основі емпіричного дослідження. **Методи дослідження.** Для проведення дослідження було розроблено авторську анкету «Стан розвитку європейської ідентичності українських студентів в умовах війни», для характеристики результатів анкетування та їх інтерпретації використовувався метод аналізу, для встановлення зв'язків між отриманими даними застосовувався діалектичний метод, для порівняння отриманих результатів використовувався метод узагальнення, для інтерпретації анкетних даних як цілісної системи, яка відображає європейський світогляд респондентів, застосовувався системно-структурний метод, формулювання висновків здійснювалося завдяки індуктивному методу.

Основні результати. На основі емпіричного дослідження визначено стан розвитку європейської ідентичності в середовищі студентів Херсонського національного технічного університету. З'ясовано, що відчувають себе європейцями 62% опитаних здобувачів вищої освіти, вважають Україну приналежною до європейської цивілізації 87%, впевнені у тому, що Україна в сучасній російсько-українській війні захищає європейські цінності (82%) і майже всі думають, що українці цінують свободу більше ніж росіяни (98%). З'ясовано, що біля 90% студентів вважають, що більшість європейських країн підтримують Україну, проте недостатньо. Більшість респондентів вірять у вступ України в ЄС (70,90%) та вважають українську освітню галузь інтегрованою в освітній простір Європейського Союзу (60%). Більшість студентів поділяють такі європейські цінності, як: демократія, свобода, громадянське суспільство, вільне самовираження, толерантність, гендерна рівність, християнство, гуманізм, неприйняття корупції тощо. До того ж більшість студентів не тільки почуваються незламними (65%), але й займаються волонтерською діяльністю (60%).

Наукова новизна. В науковий обіг уведено актуальні дані про вплив російсько-української війни на розвиток європейської ідентичності в середовищі українських студентів, визначено ставлення українських студентів до основних європейських цінностей, з'ясовано рівень їх участі у волонтерській діяльності та здатність триматися в умовах війни. **Практичне значення.** Результати дослідження можуть бути використані для проведення подальших емпіричних досліджень розвитку європейської ідентичності серед українських студентів, використані в роботі державних органів влади, освітніх установ, закладів культури, засобів масової інформації, роботі психологів тощо.

На основі емпіричного дослідження зроблено висновок про те, що українські студенти мають розвинуту європейську ідентичність, рівень якої в умовах повномасштабної війни продовжує зростати.

Ключові слова: європейська ідентичність, українська ідентичність, цінності, війна, культура, громадянське суспільство, корупція.

The state of development of European identity amongst Ukrainian students

Oleksandr Borysovych Tatarchenko

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor, Department of Public Administration and Local Self-Government,

Kherson National Technical University,

11 Institutskaya Street, Khmelnytskyi, 29016, Ukraine

e-mail: obt1980@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8790-2194>

Abstract. The aim of this study is to identify the psychological characteristics of the development of European identity among Ukrainian students on the basis of an empirical study. **Research methods.** To conduct the study, the author developed a questionnaire entitled 'The State of Development of European Identity among Ukrainian Students in Wartime'; the method of analysis was used to characterise and interpret the survey results; the dialectical method was applied to establish links between the data obtained; the method of generalisation was used to compare the results obtained; the systemic-structural method was applied to interpret the questionnaire data as a coherent system reflecting the respondents' European worldview, and conclusions were drawn using the inductive method.

Key findings. Based on an empirical study, the state of development of European identity amongst students at Kherson National Technical University has been assessed. It was found that 62 per cent of the surveyed higher education students consider themselves European, 87 per cent believe that Ukraine belongs to European civilisation, are confident that Ukraine is defending European values in the current Russian-Ukrainian war (82 per cent), and almost all believe that Ukrainians value freedom more than Russians (98 per cent). It was found that around 90 per cent of students believe that most European countries support Ukraine, though not sufficiently. The majority of respondents believe in Ukraine's accession to the EU (70.90 per cent) and consider the Ukrainian education sector to be integrated into the European Union's educational area (60 per cent). Most students share European values such as democracy, freedom, civil society, freedom of expression, tolerance, gender equality, Christianity, humanism, and opposition to corruption, amongst others. Furthermore, the majority of students not only feel resilient (65 per cent) but are also involved in voluntary work (60 per cent).

Scientific novelty. This study introduces up-to-date data on the impact of the Russian-Ukrainian war on the development of European identity amongst Ukrainian students; it identifies Ukrainian students' attitudes towards core European values; and it examines their level of participation in voluntary work and their ability to cope in wartime conditions.

Practical significance. The research findings can be utilised for further empirical studies on the development of European identity among Ukrainian students, and applied in the work of government bodies, educational institutions, cultural organisations, the media, and psychologists, amongst others.

Based on the empirical study, it has been concluded that Ukrainian students possess a well-developed European identity, the strength of which continues to grow amidst a full-scale war.

Keywords: European identity, Ukrainian identity, values, war, culture, civil society, corruption.

Вступ

Актуальність дослідження. Після Революції Гідності та початку російсько-української війни пришвидшився процес євроатлантичної інтеграції України. Також для більшості європейських народів стало зрозумілим, що тільки разом вони можуть стати тією силою, яка зможе протистояти зовнішнім загрозам, розвиватися та бути конкурентною на світовій арені. Разом із цими процесами набуває актуалізації розвиток загальноєвропейської ідентичності, невід'ємною складовою якої є українська національна ідентичність. У той же час, в Україні на основі історичних традицій та нового геополітичного становища нашої держави, прискореними темпами відроджується європейська складова української ідентичності. Саме тому дослідження цієї проблеми у наші дні є особливо актуальним, оскільки розуміння цих процесів дозволить свідомо на них впливати і захищати європейські устремління українців від колоніальних пережитків минулого та деструктивного впливу країни-агресора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми європейської ідентичності вже стали предметом дослідження представників багатьох наукових напрямків в Україні. Досліджуючи загальні проблеми ідентичності в Європейському Союзі Д. Бабій та М. Прихненко звернули увагу на те, що велика різноманітність ідентичностей негативно впливає на внутрішні процеси та відносини в середині цього об'єднання, ускладнюючи тим самим інтеграцію у політичній площині [1, с. 15]. У той же час, аналізуючи поняття «ідентичність» В. Корнієнко довів, що воно не існувало ні у стародавньому світі, ні в середньовічній Європі. Тільки еліті у той час вдалося розвинути відчуття хоч якоїсь спільності і то лише завдяки християнству [2]. Натомість, А. Киридон звернула увагу на «принцип толерантності», як один із механізмів, що забезпечує існування Європейського Союзу. Оскільки, на її думку, європейці практикують «культуру забуття» про найтрагічніші сторінки спільної історії [3, с. 41]. Проте, В. Паталаха навів як приклад переважання національної ідентичності над загальноєвропейською Великобританію, яка унаслідок цього здійснила «брекзит» [4, с. 112]. Розробляючи питання трансформації європейської ідентичності в Україні Т. Воропаєва визначила основними подіями, які прискорили розвиток європейських цінностей у нашому суспільстві Революцію Гідності та сучасну російсько-українську війну. Оскільки завдяки цим подіям прискорилося формування української «позитивної національно-культурної і громадянсько-політичної нації» [5, с. 249]. Також на розвиток «громадянської ідентичності» звернула увагу Ю. Руденко, яка відмітила те, що «громадянська складова є підґрунтям формування національної ідентичності у демократичних європейських державах в незалежності від того є держава поліетнічною чи моноетнічною» [6, с. 20]. У свою чергу, І. Вітченко наголосив на тому, що Україна разом з іншими країнами «може виступати інтерпретатором того, що може бути Європою у майбутньому» [7, с. 44].

Серед іноземних науковців, які приділили увагу дослідженню європейської ідентичності, слід згадати А. Мунгіу-Піппіді (A. Mungiu-Pippidi), який звернув увагу на те, що європейські народи цінують солідарність завдяки таким спільним рисам менталітету як демократизм, світське світобачення, схильність до досягнення консенсусу, що зумовлено спільним проживанням на невеличкій частині світу значної кількості народів [8, с. 54]. Також В. Роюела (V. Royuela) та Е. Лопес-Базо (E. Lopez-Bazo) акцентували на тому, що європейська ідентичність формується цілеспрямовано завдяки політиці згуртованості, яка просувається керівництвом ЄС [9]. У той же час Т. Рісс (T. Risse) підкреслив, що ідентичність Європейського Союзу стала домінуючою

серед усіх народів Європи, що змушує країни, які не є членами ЄС, інтегруватися в цю організацію, щоб довести свою європейськість [10, с. 154].

Виділення не вирішеної частини проблеми. Незважаючи на високу актуальність проблеми розвитку європейської ідентичності серед українського студентства, особливо в умовах повномасштабної російсько-української війни, емпіричні дослідження по цій проблематиці проводяться рідко та епізодично, тому важко прослідкувати динаміку змін в цій площині ідентичності і визначити напрямки цих змін. Саме тому психологічні аспекти формування та розвитку європейської ідентичності в середовищі студентської молоді України залишаються слабо дослідженими.

Мета дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей розвитку європейської ідентичності українських студентів на основі емпіричного дослідження.

Наукова новизна. Емпіричне дослідження дозволило отримати актуальну інформацію про розвиток європейської ідентичності в середовищі українського студентства та встановити яким чином повномасштабна війна з російської федерацією вплинула на світогляд респондентів.

Практичне значення. Результати емпіричного дослідження можуть бути використані в подальших дослідженнях європейської ідентичності українців, для встановлення динаміки її розвитку під впливом війни, євроінтеграції та геополітичних змін.

Методологія

Методи дослідження. Для проведення дослідження європейської ідентичності було розроблено авторську анкету «Стан розвитку європейської ідентичності українських студентів в умовах війни», яка включала запитання про відчуття приналежності до європейської цивілізації, про вплив російсько-української війни на взаємини України з європейськими державами, про європейські цінності, культуру, світогляд тощо. Для характеристики результатів анкетування та їх інтерпретації використовувався метод аналізу, для встановлення зв'язків між отриманими даними застосовувався діалектичний метод, для порівняння отриманих результатів використовувався метод узагальнення, для інтерпретації анкетних даних як цілісної системи, яка відображає європейський світогляд респондентів, застосовувався системно-структурний метод, формулювання висновків здійснювалося завдяки індуктивному методу.

Джерела даних. Емпіричний матеріал був отриманий завдяки опитуванню, яке проводилося упродовж грудня 2025 року - січня 2026 року серед студентів першого курсу всіх освітньо-професійних програм Херсонського національного технічного університету у межах викладання дисципліни «Історія та соціальна культура України». Всього в опитуванні взяли участь 55 респондентів. Вибірка сформувалася з анкетованих віком від 16 до 48 років. Середній вік опитуваних склав 19 років. У дослідженні взяли участь 24 респондента чоловічої статі (44% від загальної кількості опитаних) та 31 респондент жіночої статі (56% від загальної кількості опитаних).

Інструменти аналізу. Обробка первинних даних здійснювалася за допомогою переведення відповідей респондентів у цифрові дані для подальшого їх аналізу та узагальнення.

Обмеження дослідження. Опитування студентів проводилося дистанційно в умовах війни серед студентів релокованого Херсонського національного технічного університету.

Результати

У «Великій українській енциклопедії» наводиться таке визначення поняття «ідентичність європейська» – це «поняття, що розглядається в сенсі особистого

ототожнення з об'єднаною Європою і тим самим часто протиставляється ідентичності національній» [11]. У той же час, європейська ідентичність скоріше є наднаціональною і ґрунтується на усвідомленні окремими європейськими націями їх приналежності до спільної європейської цивілізації.

В аналітичній доповіді Центру внутрішньополітичних досліджень «Center for Internal Policy Studies» звертається увага на «Конституційний патріотизм», який є політичним принципом концепції європейської ідентичності та ґрунтується на твердженні про те, що «пріоритетною ідентифікацією особи має бути демократичне громадянство (прихильність, заснована на Конституції), а не етнічна чи культурна ідентифікація. Це особливо важливо, оскільки у багатьох європейських країнах співіснують множинні мовні та культурні ідентичності» [12, с. 37]. Дійсно, на практиці об'єднання європейських народів відбувається завдяки спільним цінностям, зокрема, таких як свобода та права людини.

Початком упровадження політики Європейського Союзу, спрямованої на формування спільної ідентичності, можна вважати «Декларацію щодо Європейської ідентичності», яку міністри закордонних справ країн-членів ЄС прийняли в 1973 р.. Слідом за нею з'явилася «Доповідь про Європейський Союз» (1976 р.), в якій було введено поняття «громадянин Європи». Як відмітив М. Козловець: «тут йдеться про усвідомлення себе «європейцем» – навіть не так у ментальному, як у політичному сенсі, адже це шлях до справжнього гуртування народів і держав, що творять європейську спільноту» [13; с. 352].

Проте, в останні десятиріччя під впливом політичних трендів, які домінували в сучасному світі, сформувалися фактори, які як сприяли формуванню спільної європейської ідентичності, так і шкодили цьому явищу.

Серед факторів, що сприяють євроінтеграції, слід виокремити такі, як:

- Наявність спільного бюджету, який уособлює принцип солідарності та дозволяє вирішувати спільні проблеми;

- Реалізація спільних інфраструктурних проєктів, що дозволяє скорочувати відстань між європейськими країнами;

- Напад російської федерації на Україну та посилення антиєвропейської політики з боку Сполучених Штатів Америки, які підштовхнули європейців до розуміння того, що тільки разом вони зможуть дати відсіч агресорам та набути власної суб'єктності на міжнародній арені;

- Захист демократичних цінностей та прав людини, які, незважаючи на негативні тенденції, залишаються взірцем для наслідування країнами, що розвиваються;

- Розвиток спільної європейської культури. Зокрема, організація такого фестивалю як «Євробачення», котрий об'єднує не лише суто європейські країни, а й Австралію та Ізраїль, які є культурно близькими до Європи.

Серед дезінтеграційних факторів в Європі слід вказати такі, як:

- Прихід до влади у деяких країнах ЄС ультра-правих політичних сил, які виступають проти багатьох європейських цінностей;

- Збереження у деяких народів Європи імперіалістичних комплексів і як наслідок вихід із ЄС Великобританії;

- Європейська міграційна криза. Не всі країни ЄС згодні розмивати власну національну ідентичність, зокрема, й спільну європейську, через завезення мігрантів з інших частин світу;

- Економічні розбіжності. Суперечності через розподіл бюджету ЄС та купівлю енергоносіїв у російської федерації;

- Соціальні проблеми, серед яких: демографічна криза, зниження рівня життя, занепад інституту сім'ї тощо.

- Європейська бюрократія. Яка, приміром, у Німеччині, гальмує запровадження цифрових технологій.

У свою чергу, автори монографії «Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність» привернули увагу до вирішення важливих цивілізаційних задач саме для України. Вони наголосили на тому, що «здійснивши і законодавчо закріпивши свій цивілізаційний вибір, Україна покликана конкретизувати свій власний цивілізаційний проєкт – образ майбутнього на основі стратегії вільної, гідної та ефективної самореалізації у світі, в процесі якої національно-культурна самобутність народу буде органічно поєднана з цивілізаційним поступом» [14, с. 101]. Однак, українці вже зараз є європейською нацією та їх національна ідентичність розвивається в контексті загальноєвропейської цивілізації. Тому було вирішено провести емпіричне дослідження розвитку європейської складової ідентичності українських студентів, оскільки саме студенти є рушійною силою розвитку нашої держави.

Завдяки опитуванню на основі авторської анкети «Стан розвитку європейської ідентичності українських студентів в умовах війни» було встановлено чи усвідомлюють студенти свою приналежність до європейського світогляду. Зокрема, на запитання «чи відчуваєте Ви себе європейцем» відповіли «так» 23 студенти (41,81%), «скоріше так» – 11 (20%), «ні» – сім (12,72%), «скоріше ні» – вісім (14,54%), шістьом важко було визначитися з відповіддю (10,90%).

У той же час, на питання про те, чи відчували студенти себе європейцями до початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, цілком ствердно відповіли 18 студентів (32,72%), «скоріше так» – 15 (27,27%), «ні» – 10 (18,18%), «скоріше ні» – 9 (16,36%), трьом було важко відповісти на це питання (5,45%). Отже, за роки великої війни на 9% зросла кількість студентів, які впевнені що мають європейську ідентичність, проте, загальна кількість здобувачів вищої освіти, які себе ідентифікують як європейці зросла лише на 3% і досягла майже 62%. При чому загальна кількість респондентів, які не вважають себе європейцями скоротилася на 7,28%, у той же час на 5,45% зросла кількість тих студентів, яким важко визначитися з наявністю чи відсутністю європейської ідентичності.

Серед студентів, які відвідували країни ЄС, а таких було 26 (47,27%), впевнені у своїй європейській ідентичності 15 (57,69%), скоріше вважають себе європейцями сім досліджуваних (26,92%). Тобто загальна кількість таких студентів складає майже 85%. І це не дивно, адже порівнюючи на власні очі нашу країну з країнами ЄС, українці розуміють, що в Україні, наприклад, відчуття свободи є вищим ніж у багатьох країнах ЄС.

Щодо питання про приналежність України до європейської цивілізації, то впевнені у цьому 33 здобувачі вищої освіти, «скоріше так» відповіли ще 15 учасників дослідження. Отже, загальна кількість опитаних, які вважають нашу країну частиною європейської цивілізації склала 87,27% анкетованих.

І хоча більшість досліджуваних (82%) впевнені у тому, що Україна в сучасній російсько-українській війні захищає європейські цінності, однак, на питання «чи вважаєте Ви, що сучасна російсько-українська війна є війною між європейською і азійською цивілізаціями», цілком ствердно відповіли лише вісім студентів (14,54%), «скоріше так» відповіли 15 опитаних (27,27%), цілком не згодні з цим твердженням десять здобувачів вищої освіти (18,18%), скоріше не згодні дев'ять досліджуваних (16,36%) і аж 13 респондентів (23,63%) зазначили, що їм важко відповісти на це питання. Такі цифри можна пояснити тим, що дослідження проводилося серед студентів першого курсу, які ще не закінчили перший семестр і ще не вивчили всі дисципліни, які формують світоглядні компетентності, які б дозволили їм сформулювати власне ставлення до цього питання.

Цікаві відповіді були отримані на питання про підтримку України з боку європейських країн в російсько-українській війні. Переважна більшість здобувачів вищої освіти, які взяли участь в дослідженні, вважають що більшість європейських країн підтримують Україну. Зокрема, «так» відповіли 34 студенти (61,81%) і «скоріше» так – 15 (27,27%), що складає понад 89%. Однак, на питання про те, чи європейські держави достатньо підтримують Україну, більшість учасників відповіли «ні» (25,45%) або «скоріше ні» (36,36%), що загалом складає майже 62% від тих, хто не вдоволений цим рівнем підтримки. І це не дивно, оскільки до цього часу частина країн ЄС купує енергоносії у країни-агресора, заважає вводити санкції проти росії, а деякі гальмують інтеграцію України в ЄС.

Натомість, переважна частина (70,90%) опитаних вважає, що Україна стане членом Європейського Союзу, а саме, даючи відповідь на це питання 22 студенти сказали «так» і 17 – «скоріше так». Також більшість здобувачів вищої освіти вважають українську освіту інтегрованою в освітній простір Європейського Союзу. Таких 33 студенти, тобто 60% від загальної кількості досліджуваних, а 21 студент (38,18%) у цьому впевнений. І це відповідає дійсності, оскільки з 2005 року Україна є повноправною учасницею Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА), в нашій країні запроваджені такі ступені освіти як бакалаврат, магістратура і аспірантура (PhD), а українські студенти і викладачі активно використовують можливості Erasmus+ для стажування у провідних закладах вищої освіти ЄС. Запровадження європейських стандартів освіти стосується також і Нової української школи, адже середня освіта тепер фокусується на компетентнісному навчанні, розвитку критичного мислення та практичних навичок, зокрема, таких як громадянські права та цифрові технології.

Що стосується основних європейських цінностей, то до анкети були включені питання про культуру, демократію, громадянське суспільство, свободу, толерантність, гендерні права, гуманізм, релігійний світогляд тощо.

Так, було встановлено, що більшість учасників емпіричного дослідження вважають українську культуру складовою загальноєвропейської культури (80%), при чому впевнені у цьому 55% опитаних. Переважна більшість анкетованих вважають Україну демократичною державою, всього таких 76,36% («так» відповіли 24 студенти, «скоріше так» – 17). Жодний респондент не назвав Україну недемократичною країною і лише сім (12,72%) студентів вважають Україну скоріше недемократичною країною. До того ж для 90% важливо жити в демократичній країні, а тих для кого це не важливо взагалі немає.

Красномовними є результати відповідей на питання про те, «чи існує в Україні громадянське суспільство»? Майже 95% учасників опитування відповіли на це питання ствердно, а саме, варіант «так» обрали 63,63% анкетованих і «скоріше так» – 29,09%. У той же час, жоден респондент не відвів «ні» чи «скоріше ні» і лише троє не змогли дати будь-яку відповідь. Справді, після Революції гідності в Україні перемогло громадянське суспільство, на плечах котрого тримається оборона держави і захист демократії в нашій країні у ці дні.

Підтвердженням того, що в Україні сформувалося активне громадянство є результати відповідей на питання про приналежність студентів до громадянського суспільства. Загалом ствердно на це питання відповіли майже 82% досліджуваних (45,45% відповіли «так», 36,36% – «скоріше так»). Лише п'ять студентів або 9% від опитаних не вважають себе частиною громадянського суспільства. Також студенти усвідомлюють сенс приналежності до громадянського суспільства, оскільки підтвердили, що готові захищати свої громадянські права. Таких студентів зафіксовано 49 із 55, тобто 89% від усіх учасників дослідження, при чому дві третини із них упевнені у своїй позиції.

Разом із тим, відчувають себе вільними людьми в Україні 49 (89%) респондентів, а 28 (майже 51%) із них переконані у цьому. Крім того, вважають, що мають свободу самовираження 50 (майже 91%) досліджуваних, а 32 (понад 58%) студента упевнені у цьому. У той же час 54 (більше 98%) учасники дослідження дотримуються думки про те, що українці цінують свободу більше ніж росіяни, а 45 (майже 82%) студентів упевнені у цьому. Жоден студент не дотримується протилежної точки зору і лише один студент не зміг визначитися з відповіддю. Також більшість студентів схиляються до думки про те, що українці цінують свободу більше ніж громадяни країн, які є членами ЄС. Зокрема, переконані у цьому 30 (майже 55%) респондентів, а разом із тими, хто схиляється до такої думки (25,45%) їх налічується 44, що складає 80% від усіх учасників анкетування. І українські студенти мають рацію, оскільки опитування показують, що більшість мешканців європейських країн не готові захищати незалежність і свободу своїх держав. Так, згідно з опитуванням «POLITICO European Pulse», проведеним у основних шести країнах ЄС, заявили про готовність захищати свою країну від нападу іноземної держави зі зброєю в руках лише 16% громадян Італії та Бельгії, 17% Іспанії, 18% Польщі та Франції і 23% Німеччини [15].

Підтвердженням того, що українці розділяють європейські цінності є також результати відповідей на питання про те, чи ставляться студенти толерантно до людей, які від них відрізняються. Цілком ствердно на це питання відповіли 43 студенти, що становить 78,18% від опитаних. Ще вісім студентів відповіли на це питання «скоріше так», що складає ще 14,54% від усіх учасників дослідження. Тобто майже 93% студентів усвідомлюють себе як толерантних людей. Що стосується гендерних відносин, то загалом 33 (60%) студенти вважають, що в Україні існує гендерна рівність («так» відповіли 18 опитаних, «скоріше так» – 15), а загальна кількість респондентів, які думають, що в Україні така рівність відсутня складає 14 (25,34%) осіб («скоріше ні» відповіли дев'ять опитаних, «ні» – п'ять), ще сім студентів не визначилися з відповіддю. Такі цифри хоч і свідчать про достатній рівень гендерної рівності в Україні, проте, можуть свідчити як про наявність певної кількості реальних проблем у гендерних відносинах, так і про вплив ліберальної пропаганди, яка природні відмінності між статями трактує як нерівність.

Важливою складовою європейської ідентичності є також релігійна складова. Загалом ідентифікували себе як віруючих людей 37 (67,27%) анкетованих, при чому на питання про приналежність до вірян, «так» відповіли 20 (36,36%) студентів, «скоріше так» – 18 (32,72%), «ні» – вісім (14,54%), «скоріше ні» – троє (5,45%), не визначилися з відповіддю п'ятеро (9,09%).

Більш однозначними були відповіді респондентів на питання про те «чи є Ви християнином (православним, католиком, греко-католиком, протестантом)». Загальна кількість позитивних відповідей на це питання склала 43 (78,18%). Зокрема, відповідь «так» дали 38 (69,09%) опитаних, «скоріше так» – п'ять (9,09%), «ні» – дев'ять (16,36%), «скоріше ні» – один (1,81%), не змогли відповісти двоє (3,63%). Тобто християнами себе назвали на 11% студентів більше ніж вірянами. Такі цифри не є дивними, оскільки Європа залишається частиною світу, в якій домінує християнський світогляд і тому частина студентів може ідентифіковувати себе як таких, що є приналежними до християнської цивілізації.

Близьким до питань про релігійні почуття є запитання про гуманізм. Зокрема, гуманістичні цінності вважають своїми загалом 40 або майже 73% від учасників емпіричного дослідження (22 відповіли «так» і 18 – «скоріше так») і лише четверо дотримуються протилежної точки зору (один відповів – ні і троє відповіли – «скоріше ні»).

Вагомою частиною успішності євроінтеграційних устремлінь України є ставлення нашого суспільства до корупції. І на питання «чи ставитеся Ви негативно до корупції» усього ствердно відповіли 52 студенти або 94,54% від загальної кількості опитаних. До того ж варіант відповіді «так» обрали 50 із них, що складає 90,90% учасників виборки.

Актуальним проявом українського громадянського суспільства є волонтерська діяльність нашого народу. На питання про те, «чи займалися Ви волонтерською діяльністю» загалом ствердно відповіли 33 або 60% опитаних, а саме, «так» відповіли 22 (40%) особи і «скоріше так – 11 (20%). Також на питання про те, «чи надавали Ви допомогу іншим волонтерам чи волонтерським організаціям» цілком ствердно відповіли 30 респондентів (майже 55%), а «скоріше так» ще три (5,45%), що складає теж 60% від учасників анкетування. Отже, більшість учасників дослідження долучилися до волонтерської діяльності, що відповідає загальнонаціональному трендові.

І хоча питання стійкості і незламності українців в умовах війни не стосується напряму європейської ідентичності, проте, те як тримаються українці під час війни, є гарним прикладом для наслідування для всіх європейців і не тільки для них. Так, на питання «чи почуваєтеся Ви незламними під час російсько-української війни» цілком ствердно відповіли 24 (43,63%) особи, «скоріше так» – 12 (21,81%), «ні» – п'ять (9,09%), «скорше ні» – чотири (7,27%), «важко відповісти» – десять (18,18%). І хоча більше 65% студентів почуваються незламними, все ж є ті, які потребують підтримки і допомоги.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Отримані результати емпіричного дослідження дозволили встановити, що українські студенти вважають себе європейцями, поділяють основні європейські цінності, належать до громадянського суспільства, готові захищати свободу та в цілому почуваються незламними в умовах російсько-української війни.

Порівняння з іншими дослідженнями. Під час аналізу публікацій по темі дослідження встановлено, що інші науковці приділяли увагу переважно теоретичним основам європейської ідентичності, виокремлювали фактори, які сприяють консолідації європейських народів і впливають на відцентрові тенденції тощо.

Наукова новизна (розгорнуто). Завдяки проведеному емпіричному дослідженню в науковий обіг уведено актуальні дані про:

- вплив російсько-української війни на розвиток європейської ідентичності в середовищі українських студентів;
- ставлення українських студентів до таких європейських цінностей як: демократія, свобода, громадянські права, гендерні стосунки, християнський світогляд, неприйняття корупції тощо;
- участь українських студентів у волонтерській діяльності;
- рівень стійкості студентів в умовах війни.

Практичне значення (розгорнуто). Результати емпіричного дослідження можуть бути використані:

- для проведення подальших емпіричних досліджень розвитку європейської ідентичності серед українських студентів;
- в роботі державних органів влади, освітніх установ, закладів культури, засобів масової інформації;
- в діяльності практичних психологів тощо.

Висновки

Таким чином, завдяки проведеному дослідженню визначено теоретичні основи формування європейської ідентичності, встановлено фактори, які сприяють

консолідації європейських народів та роз'єднують їх. З'ясовано, що відчують себе європейцями майже дві третини учасників дослідження, Україну вважають частиною європейської цивілізації дев'ять із десяти респондентів, переважна більшість анкетованих впевнена у тому, що Україна в сучасній російсько-українській війні захищає європейські цінності, а європейські країни підтримують Україну, проте недостатньо. У той же час, більшість респондентів вірять у вступ України в ЄС, вважають українську культуру складовою загальноєвропейської культури та поділяють такі європейські цінності, як: демократія, свобода, активне громадянство, вільне самовираження, толерантність, гендерна рівність, християнство, гуманізм, неприйняття корупції тощо. До того ж більшість студентів не тільки почуваються незламними, але й займаються волонтерською діяльністю.

Отже, завдяки емпіричному дослідженню встановлено, що українські студенти мають розвинуту європейську ідентичність, рівень якої в умовах повномасштабної війни продовжує зростати.

Перспективи подальших досліджень. Виходячи з того, що європейська ідентичність українських студентів розвивається динамічно, вона потребує подальшого моніторингу та аналізу.

Список використаних джерел:

1. Бабій Д.В., Прихненко М.І. Питання ідентичності в сучасному Європейському Союзі. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Вип. 12. Т. 1. С. 11-16. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8406?source=/article/view/8406>
2. Корнієнко В.О. Європейська ідентичність: міф чи реальність? <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20325/4836.pdf?sequence=1>
3. Киридон А. Європейська ідентичність: структурування смислового простору. *Європейські історичні студії*. 2015. № 2. С. 26-53. <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2015.02.26-53>
4. Паталаха В.Ф. Роль європейської ідентичності в основних теоріях європейської інтеграції. *Політичні інститути та процеси*. 2025. Вип. 2. С. 109-113. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.16>
5. Воропаєва Т. Трансформації колективної ідентичності громадян України: інтегративний аналіз. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88). С. 244-250. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-49>
6. Руденко Ю.Ю. Громадянська ідентичність в Європі та Україні: теорія та практика формування. *Науковий журнал «Політикус»*. 2023. Вип. 2. С. 16-21. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.2>
7. Вітченко І. Інтерпретація понять «європейська ідентичність» та «європейські цінності» в контексті євроінтеграції України. *Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур: матеріали XVI Міжнародної наукової конференції (м. Острог, 22-23 червня 2023 р.)* / від. за вип. О Шершньова, К. Якуніна. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія». С. 38-45. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8874/1/Zbirnyk.pdf>
8. Mungiu-Pippidi A. Beyond the New Borders. *Journal of Democracy*. 2004. Vol. 15. No. 1. P. 48-62. <https://doi.org/10.1353/jod.2004.0013>
9. Royuela V., Lopez-Bazo E. Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy. 2019. <https://www.redalyc.org/journal/289/28962777004/html/>

10. Risse T. Social Constructivism and European Integration. https://scholar.google.de/scholar?q=Risse+T.+Social+Constructivism+and+European+Integration&hl=de&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar
11. Ідентичність європейська. https://vue.gov.ua/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0
12. Аналіз основних тенденцій у сфері колективних ідентичностей українського суспільства: виклики національній безпеці: аналіт. доп. / [Потапенко В., Тищенко Ю., Каплан Ю., Степико М., Валевський О. та ін.]; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2024. 68 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13>
13. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с. https://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
14. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса України, 2022. 512 с. <https://doi.org/10.53317/978-966-02-9883-5>
15. More Europeans see US as threat China. <https://www.politico.eu/article/poll-eu-countries-us-bigger-threat-than-china/>

References

1. Babij D.V., Prykhnenko M.I. (2020) Pytannya identychnosti v suchasnomu Yevropeyskomu Soyuzi [The Question of Identity in the Modern European Union]. *Visnyk studentskoho naukovohto tovarystva DonNU imeni Vasylya Stusa*. Vyp. 12. T. 1, 11-16. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8406?source=/article/view/8406>
2. Korniyenko V.O. (2026) Yevropeyska identychnist: mif chy realnist? [European identity: myth or reality?]. <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20325/4836.pdf?sequen>
3. Kyrydon A. (2015) Yevropeyska identychnist: strukturuvannya smyslovoho prostoru [European identity: structuring the semantic space]. *Yevropeyski istorychni studiji*. № 2, 26-53. <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2015.02.26-53>
4. Patalakha V.F. (2025) Rol yevropeyskoyi identychnosti v osnovnykh teoriyakh yevropeyskoyi intehtraciyi [The role of European identity in the main theories of European integration]. *Politychni istorychni ta procesy*. Vyp. 2, 109-113. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.16>
5. Voropayeva T. (2020) Transformaciyi kolektyvnoyi identychnosti hromadyan Ukrayiny: intehtatyvnyj analiz [Transformations in the collective identity of Ukrainian citizens: an integrative analysis]. *Molodyj vchenyj*. № 12 (88), 244-250. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-49>
6. Rudenko Y.Y. (2023) Hromadyanska identychnist v Yevropi ta Ukrayini: teoriya ta praktyka formuvannya [Civic Identity in Europe and Ukraine: Theory and Practice of Formation]. *Naukovyj zhurnal «Politykus»*. Vyp. 2, 16-21. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.2>
7. Vitchenko I. (2023) Interpretaciya ponyat «yevropeyska identychnist» ta «yevropeyski cinnosti» v konteksti yevrointehtraciyi Ukrayiny [An interpretation of the concepts of 'European identity' and 'European values' in the context of Ukraine's European integration]. *Problemy kulturnoyi identychnosti v sytuaciyi suchasnoho dialohu kultur: materialy XVI Mighnarodnoyi naukovoji konferenciyi* [Issues of Cultural Identity in the Context of Contemporary Intercultural Dialogue: Proceedings of the 16th International Academic Conference]. Ostroh. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8874/1/Zbirnyk.pdf>

8. Mungiu-Pippidi A. (2004) Beyond the New Borders. *Journal of Democracy*. Vol. 15. No. 1, 48-62. DOI: <https://doi.org/10.1353/jod.2004.0013>
9. Royuela V., Lopez-Bazo E. (2019) Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy. <https://www.redalyc.org/journal/289/28962777004/html/>
10. Risse T. (2026) Social Constructivism and European Integration. https://scholar.google.de/scholar?q=Risse+T.+Social+Constructivism+and+European+Integration&hl=de&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar
11. Identitynist yevropeyska [European identity]. https://vue.gov.ua/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0
12. Analiz osnovnykh tendencij u sferi kolektyvnykh identychnostej ukrayinskoho suspilstva: vyklyky nacionalnij bezpeci: analit, dop. (2024) [An analysis of key trends in the field of collective identities within Ukrainian society: challenges to national security: analytical report] / [Potapenko V., Tyshchenko Y., Kaplan Y., Stepyko M., Valevskij O. ta in.]; za red. V. Potapenka, Y. Kaplan. Kyiv: NISD, 68. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13>
13. Kozlovec M.A. (2009) Fenomen nacionalnoyi identychnosti: vyklyky hlobalizaciji: Monografia [The Phenomenon of National Identity: The Challenges of Globalisation: A Monograph]. Zhytomyr : Vyd-vo ZDU im. I. Franka, 558. https://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovez_monograf.pdf
14. Cyvilizaciyna identitynist ukrayinstva: istoriya i suchasnist / avt. kol.: O. Rafalskyj (kerivnyk), Y. Kalakura, M. Yuriy. [The Civilisational Identity of the Ukrainian People: History and the Present Day]. Kyiv : IPIEnD im. I. F. Kurasa Ukrayiny (2022), 512. <https://doi.org/10.53317/978-966-02-9883-5>
15. More Europeans see US as threat China. <https://www.politico.eu/article/poll-eu-countries-us-bigger-threat-than-china/>